

Kapitola 12

Balkánský prostor v české zahraniční politice

Filip Tesar

BALKÁNSKÝ PROSTOR V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: VÝCHODISKA

Balkán patří dlouhodobě k oblastem zájmu české zahraniční politiky. Balkánská agenda je součástí bilaterálních vztahů české zahraniční politiky, ale s výrazným regionálním podtextem. Tento podtext je dán jednak přetrvávajícím obrazem regionu coby dějištěm konfliktů („Česká republika si je vědoma složitosti situace zejména v zemích regionu jihovýchodní Evropy, které byly v devadesátých letech postiženy ozbrojenými konflikty“ – *Koncepce české zahraniční politiky na léta 2003–2006*),¹ jednak jeho specifickým postavením vůči EU: všem balkánským zemím byla přislíbena perspektiva členství v EU. Šířeji chápaný region zahrnuje Albánii, Bosnu a Hercegovinu, Bulharsko, Černou Horu, Chorvatsko, Makedonii, Rumunsko, Řecko, Srbsko a ve specifickém smyslu Kosovo. V užším smyslu se za Balkán od roku 2007 v důsledku vstupu Bulharska a Rumunska do EU pokládá především tzv. západní Balkán (Albánie, Bosna a Hercegovina, Černá Hora, Chorvatsko, Makedonie a Srbsko s Kosovem). Balkánské členské země EU se navíc dělí na tzv. staré (Řecko) a nové členy (Bulharsko, Rumunsko), západobalkánské na kandidátské (Chorvatsko, Makedonie) a ostatní země. Dalším dělítkem je také členství v NATO: tři země (Bulharsko, Rumunsko, Řecko) jsou členy Aliance, tři kandidáty členství (Albánie, Chorvatsko, Makedonie) sdružuje partnerství v NATO na základě Jadranské charty. Konečně tři země (Bosna a Hercegovina, Černá Hora a Srbsko) byly zařazeny mezi prioritní země české zahraniční rozvojové pomoci na období 2006–2010. Všechna tato hlediska se promítají do bilaterálních vztahů i do vztahu České republiky k regionu, resp. subregionům. Ačkoli bývají vztahy k Balkánu v poslední době v praxi zužovány na vztah k západnímu Balkánu, celý region má určité společné charakteristiky, z nichž je pro českou zahraniční politiku důležitý obecně pozitivní obraz ČR i českého kapitálu, a nelze přehlížet ani to, že balkánské země samy sebe vnímají jako spjaté s regionem. Řecko, které bylo v minulých desetiletích tradičně vnímáno jako součást západní Evropy (tím spíše, že

od zbytku regionu je dělila „železná opona“), obrátilo od poloviny devadesátých let 20. století svou pozornost k Balkánu natolik, že je vhodné zařazovat je do přehledu o české balkánské agendě rovněž, tím spíše, že již není jedinou balkánskou členskou zemí EU a postupně bude ztrácet výjimečnost, danou dříve tímto postavením.

Ačkoli se v české zahraniční politice ve vztahu k Balkánu můžeme často setkat s historickými sentimenty (kromě mnoha historických odkazů, jež zaznívají z úst politiků, se má podle koncepce české zahraniční politiky na léta 2003–2006 ČR „opírat o tradice dlouhodobých přátelských vztahů se státy jihovýchodní Evropy“,² podle bývalého ministra zahraničních věcí A. Vondry zde má ČR „významné historické vazby“),³ ve strategických dokumentech přístup k Balkánu příliš konkrétně rozpracován není. Podle zmíněné koncepce se „shodně s úsilím mezinárodního společenství“ chtěla ČR angažovat v procesu hospodářské obnovy a stabilizace regionu, nabízet i své integrační a transformační zkušenosti a přitom navazovat na předchozí ekonomickou přítomnost českého strojírenství, energetiky a průmyslových výrobků v oblasti. Podle *Bezpečnostní strategie České republiky* z roku 2003 pokládá rozvíjení vztahů s balkánskými zeměmi bez dalšího komentáře za významné. Ministr Vondra nastínil vlastní priority v programovém článku z listopadu 2006,⁴ tedy na konci období, pro něž byla vypracována dosavadní koncepce zahraniční politiky. Vedle evropské integrace a transatlantické vazby by podle něj třetí prioritou české zahraniční politiky měly být vztahy v evropském sousedství, především východním, z nějž přímo jmenoval Balkán a východní Evropu. Evropská unie by navíc podle něj měla zůstat rozhodně otevřena kandidátům z Balkánu. Představitelé nové koaliční vlády se v roce 2007 k těmto programovým východiskům hlásili, v koaliční smlouvě z 29. 12. 2006⁵ ani ve vládním prohlášení ze 17. 1. 2007,⁶ které opakuje postuláty koaliční smlouvy, ovšem Balkán (jako ostatně ani jiné regiony) není konkrétně zmíněn. Koalice se zavazuje k podpoře dalšího rozšiřování EU, což lze vykládat i jako podporu vstupu balkánských zemí. Deklarovaná podpora společnému postupu EU „vůči jejímu nejbližšímu okolí a sousedům, který napomůže stabilitě a prosperitě těchto oblastí, a tudíž i stabilitě EU“, může být rovněž vykládána v tomto smyslu, neboť Balkánu jako celku – na rozdíl od jiných oblastí sousedících s EU – byla přislíbena perspektiva vstupu, a zároveň jako podpora jednotného postupu EU v případech, jako jsou status Kosova, ústavní reformy v Bosně a Hercegovině, či principů, jako je např. požadavek spolupráce s haagským tribunálem pro válečné zločiny. Současně však nekonkrétnost může nepřímo naznačovat i to, že česká zahraniční politika nemá zcela zřetelné postoje a dává přednost následování příkladů svých partnerů a spojenců. Koaliční smlouvou se vládní strany dále zavazují k úsilí o vybudování efektivního modelu ekonomické diplomacie jako jednoho ze základních prostředků české zahraniční politiky. Balkán se k uplatnění tohoto prostředku nabízí přirozeně. Existuje příhodná politická atmosféra (vztahy mezi ČR a balkánskými zeměmi jsou přátelské) a ČR má v regionu dostatečný ekonomický vliv na to, aby ekonomická diplomacie mohla být účinná. Česká republika má nad většinou balkánských států relativní ekonomickou převahu: HDP ČR výrazně převyšuje většinu balkánských států a obchodní výměna ČR s nimi má většinou výrazně pozitivní saldo, kdežto většina balkánských států má s ČR saldo negativní.

BALKÁNSKÝ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: AGENDA, UDÁLOSTI

Evropská problematika ve vztahu k balkánskému rozměru české zahraniční politiky

Česká republika dlouhodobě podporovala vstup Bulharska a Rumunska do EU k 1. 1. 2007 a jako jeden z devíti členských států plně otevřela svůj pracovní trh pro občany obou zemí. Tento krok demonstroval český zájem o Balkán, takže v kontextu s pracovními návštěvami premiéra M. Topolánka v Bulharsku, senátní delegace v Rumunsku a Bulharsku, delegací různých sněmovních výborů v obou zemích, s návštěvami rumunského i bulharského ministra zahraničí a bulharského ministra obrany v ČR spolu s aktivitami Czechtrade na podporu českého podnikání v obou zemích můžeme říci, že o Bulharsko a Rumunsko projevovala česká zahraniční politika poměrně systematický zájem; definitivní zhodnocení však bude možné až v příštích letech, neboť se může ukázat, že šlo o krátkodobý efekt vyvolaný zájmem o nové členské státy EU.

V ostatních balkánských tématech důležitých pro EU (řešení statusu Kosova, vnitropolitická situace v Srbsku po předčasných parlamentních volbách v lednu 2007, ústavní reformy, především reforma policie v Bosně a Hercegovině, přístupová jednání Chorvatska, integrační proces v Albánii, Bosně a Hercegovině, Makedonii a Srbsku) byla česká zahraniční politika pasivní.

Česká republika deklarovala ústy svých představitelů podporu integrace Makedonie do NATO v nejbližším termínu a podporu přizvání Bosny a Hercegoviny ke spolupráci s NATO a její přijetí do WTO.

Smluvní základna vztahu ČR vůči balkánským zemím

Nejdůležitější smlouvou týkající se Balkánu v agendě roku 2007 byla *Smlouva mezi členskými státy EU a Bulharskem a Rumunskem o jejich přistoupení k EU*, sjednaná v dubnu 2005, ratifikovaná se souhlasem Parlamentu ČR prezidentem v březnu 2006, jež vstoupila v platnost od 1. 1. 2007.

Jinak během roku 2007 pokračovalo budování bilaterální smluvní základny mezi ČR a balkánskými zeměmi. Především byla dokončena právní sukcese s Bosnou a Hercegovinou: v únoru a březnu 2007 proběhla v Praze a Sarajevu dvě kola expertních jednání o sukcesi do smluv uzavřených právními předchůdci ČR a BaH v letech 1936–1992. Platnost dvaceti smluv byla sukcesí potvrzena, u šesti smluv byla jejich platnost sukcesí ukončena a u deseti smluvních dokumentů bylo oboustranně konstatováno, že již byla jejich platnost ukončena dříve dohodou stran, nebo byly oboustranně považovány za ukončené splněním, nebo byly lokalizovány mimo dnešní území ČR a BaH, popřípadě že nešlo *stricto sensu* o mezinárodní smlouvy.

20. listopadu byla ministrem financí ČR Miroslavem Kalouskem a jeho bosensko-hercegovským protějškem Draganem Vrankićem v návaznosti na expertní jednání v letech 2001–2004 podepsána *Smlouva o zamezení dvojího zdanění mezi ČR a Bosnou a Hercegovinou*. Předpokládá se, že smlouva bude předložena k ratifikaci parlamentem během roku 2008 s tím, že v platnost by měla vstoupit k 1. 1. 2009. Jde o standardní komplexní daňovou smlouvu, vycházející ze vzorových modelů

OECD a OSN a z daňových zákonů obou států, přičemž nestanoví daňovým subjektem žádné další povinnosti než ty, které již jsou v těchto zákonech obsaženy. Bosna a Hercegovina byla posledním balkánským státem, se kterým ČR tuto smlouvu neuzavřela.

Počátkem roku vstoupila v platnost *Smlouva mezi Českou republikou a Republikou Makedonie o sociálním zabezpečení*, podepsaná v říjnu 2005 a ratifikovaná v prosinci 2006. Nová smlouva zachovává nárok na poskytnutí zdravotní péče při pobytu na území Makedonie, resp. České republiky, náklady zdravotní péče však namísto státu ponese příslušná zdravotní pojišťovna. Smlouva omezuje poskytnutí zdravotní péče pouze na nezbytný rozsah. Obdobnou smlouvu má ČR z balkánských zemí uzavřenou s Bulharskem, Chorvatskem a Rumunskem. Stejně tak vstoupilo od počátku roku 2007 v platnost Správní ujednání k provádění příslušné smlouvy, podepsané v únoru 2006.

Při příležitosti přijetí rumunského ministra zahraničí ministrem Karlem Schwarzenbergem 23. 10. 2007 byla podepsána *Smlouva o spolupráci v oblasti kultury, školství, vědy, mládeže a sportu*, která s ohledem na členství ČR i Rumunska v EU nahradila dřívější *Dohodu o kulturní spolupráci* z roku 1968. Jde o smlouvu vládní, nepodléhající ratifikaci. Dohoda umožní zejména oboustrannou spolupráci mezi státními institucemi, uměleckými organizacemi a skupinami, školami, vědci a sportovci, spolupráci při ochraně duševního vlastnictví, ochraně kulturního a historického dědictví, vzájemné uznávání diplomů, akademických hodností a titulů, vzájemné poskytování stipendií a společné výzkumné programy. Obdobnou smlouvu má ČR z balkánských zemí rovněž s Chorvatskem a Srbskem, starší *Dohodu o kulturní spolupráci* z roku 1976 rovněž s Řeckem.

27. 6. 2007 vstoupila v platnost *Dohoda o spolupráci mezi vládami ČR a Chorvatska v oblasti cestovního ruchu*, podepsaná v září 2005, čímž pozbyl platnosti Protokol o spolupráci v oblasti cestovního ruchu mezi Ministerstvem pro místní rozvoj ČR a chorvatským Ministerstvem cestovního ruchu z května 1998. Jde o resortní smlouvu. Obdobnou již ČR z balkánských zemí uzavřela s Bulharskem, Rumunskem a Řeckem, někdejší *Dohoda o spolupráci v oblasti turistického ruchu mezi ČSSR a Jugoslávií* byla sukcedována s Bosnou a Hercegovinou, Černou Horou a Srbskem (s Černou Horou byl následně podepsán protokol o spolupráci mezi příslušnými ministerstvy).

28. 5. 2007 podepsal ministr životního prostředí Martin Bursík a jeho černohorský kolega Predrag Neneziju v Podgorici *Memorandum o spolupráci v oblasti ochrany životního prostředí* mezi oběma ministerstvy. Memorandum vstoupilo v platnost 8. června 2007. Zavádí komplexní spolupráci v rámci dvouletých programů spolupráce a deklaruje podporu Černé Hory při přípravě na vstup do EU včetně pomoci při přejímání unijní legislativy. Jedná se o resortní dohodu, uzavíranou většinou s partnery z třetího světa, kdežto se středoevropskými a západoevropskými zeměmi uzavírá ČR dohodu o řád vyšší, vládní. Obdobné memorandum či protokol již ČR podepsala z balkánských zemí se Srbskem a Makedonií.

Omezeně se Balkánu týkala rovněž *Dohoda mezi Českou republikou a Organizací spojených národů o relokaaci svědků Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou*

Jugoslávii, podepsaná v září 2006, která vstoupila v roce 2007 v platnost, a *Mnohostranná dohoda mezi Albánií, Bosnou a Hercegovinou, Bulharskem, Chorvatskem, Evropským společenstvím a jeho členskými státy, Islandem, Makedonií, Norskem, Srbskem a Černou Horou, Rumunskem a Prozatímní správní misí OSN v Kosovu o vytvoření Společného evropského leteckého prostoru*, jíž vyjmenované balkánské země přistupují na aplikaci většiny ustanovení komunitární legislativy v oblasti letecké dopravy, jejíž ratifikaci schválil Senát 8. března a Poslanecká sněmovna 3. 5. 2007.

Celkově lze říci, že ve střednědobém horizontu postupuje posilování smluvní základny s balkánským regionem spolu se střední a východní Evropou poměrně dynamicky a rok 2007 se z tohoto hodnocení nijak nevymyká.

Ekonomická spolupráce⁷

Smluvní základna pro obchodování s Balkánem je solidní, dohody o podpoře a vzájemné ochraně investic má ČR uzavřeny se všemi státy regionu a smlouvy o zamezení dvojího zdanění a zabránění daňovému úniku se všemi kromě Bosny a Hercegoviny, kde byla příslušná dohoda podepsána, nebyla však ratifikována. Od počátku roku 2007 plně funguje Česko-řecká obchodní komora založená v roce 2006 a sloužící k vyhledávání obchodních partnerů, k marketingovým průzkumům, překladům, inzerci, vyhledávání tendrů apod. Agentura Czechtrade má regionální kanceláře v Bulharsku, Chorvatsku, Rumunsku a Srbsku, rumunská kancelář je se třemi pracovníky dokonce jeho personálně nejsilnější kanceláří ve světě. Czechtrade uspořádala v roce 2007 kromě jiného tři konzultační dny k Bulharsku, pět k Rumunsku a jeden konzultační den k Chorvatsku (celkem to představuje 10 % všech konzultačních dnů pořádaných v uplynulém roce), svými službami však pokrývá celý region včetně Kosova. Podle tzv. hvězdičkové kategorizace Zásad spolupráce zastupitelských úřadů České republiky s českými podnikatelskými subjekty v obchodněekonomické oblasti,⁸ jež podobně jako fungování regionálních kanceláří Czechtrade odrážejí význam daného státu z pohledu obchodně-ekonomických zájmů ČR, byly tři hvězdičky přiděleny velvyslanectvím v Chorvatsku a Bělehradě, dvě hvězdičky velvyslanectvím v Albánii, Bosně a Hercegovině, Bulharsku, Rumunsku a Řecku.

Vzájemná obchodní výměna vzrostla v roce 2007 se všemi státy regionu. Šance českých subjektů posiluje pozitivní jméno ČR i know-how, rozšířené přesvědčení o serióznosti českých investorů i přetrvávající dobré jméno českých výrobků a tradice jejich využívání. Ačkoli jsou balkánské ekonomiky relativně malé a kupní síla obyvatelstva relativně nízká, představují pro zemi velikosti ČR perspektivní trhy, jak je vidět na příkladu Rumunska a Bulharska posledních let, a to jak pro drobné a střední, tak pro velké podniky. Podle Pavly Konopové, vedoucí mezinárodní sekce společnosti MEPCO (Mezinárodní poradenské centrum obcí), si však české podniky možný potenciál zatím neuvědomují a nedoceňují jej ani v případě obou nových členských zemí EU. Balkánské trhy (kromě Řecka) jsou pro expanzi atraktivní i přes vyšší rizika daná především nezralostí a neprůhledností podnikatelského prostředí a korupcí. V budoucích letech však bude pronikání na balkánské trhy v důsledku konkurenčního tlaku složitější a finančně náročnější. Navíc již nyní jsou zákazníci v balkánských zemích, zejména v Bulharsku, Chorvatsku a Rumunsku, velmi nároční.

Jako ilustraci možného potenciálu ve vzájemných hospodářských vztazích můžeme jmenovat akci České dny v Bělehradě (25.–28. 11. 2007), organizované společně sdružením Czech Top 100, Hospodářskou komorou Srbska a Hospodářskou komorou ČR za výrazného přispění zdejšího českého velvyslanectví. Značný počet českých i srbských firem i ostatních účastníků ukázal zájem na rozšíření dosavadní spolupráce.

Zájem o Rumunsko a Bulharsko v ČR značně zesílil po vstupu ČR do EU, což se projevilo zvyšováním českých investic zde. V roce 2007 byly v Rumunsku největšími investicemi vítězství ČEZ v tendru na Electric Oltenia (cca 170 mil. EUR) a koupě podniku Sicomed firmou Zentiva (cca 150–160 mil. USD). V Bulharsku společnost Rudolf Jelínek koupila rozhodující akciový podíl ve společnosti Vinprom-Trojan AD (největší a nejznámější výrobce ovocných destilátů v Bulharsku). Naproti tomu nebyly dosud zaznamenány žádné české investice v Albánii.

Rozvojová a transformační pomoc⁹

Podle plánu bylo na rok 2007 vyčleněno na Srbsko a Bosnu a Hercegovinu, které patří mezi osm dlouhodobých prioritních příjemců české rozvojové pomoci,¹⁰ 24 %, resp. 17 % prostředků z celkového objemu, tedy nejvíce ze všech. V čele příjemců české pomoci je však od roku 2003 Irák, zařazený spolu s Afghánistánem mezi střednědobé priority rozvojové pomoci (na Afghánistán bývá v posledních letech pravidelně vyčleňováno méně prostředků než na Srbsko, ale více než na Bosnu a Hercegovinu). Srbsko pobírá nejširší spektrum pomoci ze všech prioritních zemí (z celkem pěti resortů). Z neprioritních balkánských zemí byly příjemci rozvojové pomoci v roce 2007 v omezené míře rovněž Albánie a Makedonie.

Srbsko a Bosna a Hercegovina jsou zařazeny rovněž do programu transformační spolupráce, který od roku 2004 doplňuje systém zahraniční rozvojové pomoci a zaměřuje se zejména na podporu lidských práv, rozvoje občanské společnosti, svobodných a profesionálních médií a/nebo přenos transformačních zkušeností.¹¹ Projekty transformační spolupráce se v Srbsku a Bosně a Hercegovině zaměřují hlavně na čtyři okruhy: rozvoj firemního dárcovství, rozvoj participativní demokracie, posílení kapacit místních a regionálních samospráv a vylepšení úrovně informování o evropské integraci. Některé projekty byly v obou zemích propojeny, protože transformační problémy jsou v obou zemích podobné. Z nevládních subjektů jsou partnery MZV v této oblasti Nadace Via, AGORA Central Europe, Transitions Online, Europeum, Jihomoravský a Královéhradecký kraj. Těžiště programů transformační spolupráce leží v Srbsku, Bosna a Hercegovina zůstává zatím poněkud stranou.

Kulturní spolupráce

Po vstupu ČR do EU pokládá zahraniční odbor ministerstva kultury za prioritní země V4 a ostatní země EU, z mimoevropských států především USA, Čínu, Japonsko a Izrael. Vstupem do EU se tedy mezi prioritní země zařadilo rovněž Bulharsko a Rumunsko. Z balkánských zemí věnuje ministerstvo větší pozornost ještě Chorvatsku a Srbsku.¹² Z grantového programu ministerstva na prezentaci českého umění v zahraničí bylo v roce 2007 na projekty na Balkáně schváleno necelých půl mil. Kč, tj. asi 3 %

z celkové částky, na celkem čtyři akce (Bosna a Hercegovina, Rumunsko, dvakrát Srbsko). Nejde jen o výraz zahraniční orientace kulturní politiky ministerstva, ale také zájmu českých subjektů hostovat na Balkáně.

Příkladem menší akce, zorganizované bez státního příspěvku, je například tamburašský festival Balkánské dny kultury pořádané městem Studénka ve dnech 18.–20. 5. 2007, využitý i k navázání ekonomické spolupráce: soubor z Banja Luky (Bosna a Hercegovina) s sebou přivezl zástupce tamních podnikatelů.¹³ Akce tohoto druhu jsou dosud velmi sporadické a jen velmi zvolna pomáhají obnovovat kulturní vztahy s Balkánem, do druhé světové války velice čilé.

Nepoměrně aktivnější byla Česká centra v Bulharsku a Rumunsku a rovněž česká velvyslanectví, zejména v Bosně a Hercegovině, Srbsku a Chorvatsku. Obě Česká centra pořádají pravidelně několik kulturních akcí z různých oblastí (film, divadlo, výtvarné umění, literatura) do měsíce a nelze je na tomto místě vypočítávat. Velvyslanectví v Bosně a Hercegovině usiluje o širokou prezentaci pořádaných kulturních akcí (film, divadlo, výtvarné umění, literatura, hudba), pokud možno na více místech, což je zde určitou tradicí od prvního poválečného roku 1996, kdy sérii kulturních akcí pořádala česká Nadace při České televizi Člověk v tísni. V roce 2007 připravilo sedm takových akcí, konaných na dvou až sedmi místech. Zřejmě největším projektem česko-balkánské kulturní výměny v roce 2007 byly tři výstavy představující soudobou českou architektonickou scénu pod společným titulem „Dny české architektury v Bělehradě“, doplněné odbornými přednáškami předních českých architektů, uspořádané v organizaci Centra pro středoevropskou architekturu z Prahy za přispění Ministerstva kultury ČR a pod záštitou českého velvyslanectví v Bělehradě, ve dnech 2. 2.–2. 3. 2007.¹⁴

Úspěšně prezentace české kultury v balkánských zemích, zejména v jihoslovanských a v Rumunsku, jsou svědectvím o dobré pověsti ČR zde a nepřímou naznačují potenciál, který stávající intenzita vzájemných vztahů zřejmě nenaplnjuje.

Program imigrace a krajané

Imigrační program nazvaný Výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků, započatý v roce 2003, rozšířený od roku 2004 o absolventy českých vysokých škol ze všech států světa (s výjimkou studujících v rámci rozvojové pomoci), kteří ukončili studium v roce 1995 nebo později, a absolventy českých středních škol ze všech států světa, kteří ukončili studium maturitou, absolutoriem nebo výučním listem v roce 2000 nebo později, a v roce 2007 o cizince zaměstnané v České republice na pozici, která vyžaduje vysokoškolské vzdělání a odpovídá jejich kvalifikaci, je silně zaměřen právě na Balkán. V jednotlivých balkánských zemích se však setkal s různým stupněm odezvy.¹⁵ Z Chorvatska, které bylo mezi třemi pilotními zeměmi, se přihlásilo pouze osm osob, kdežto z Bulharska, které rovněž patřilo do zahajovacího kola, se přihlásilo celkem 176 zájemců, což je absolutně největší počet žadatelů ze všech zemí zařazených do projektu. Vypovídá o kulturní blízkosti vnímané občany Bulharska. Ačkoli balkánské země tvoří téměř polovinu ze zařazených do projektu, zájemci z těchto zemí (kromě výše zmíněných ještě 20 ze Srbska a Černé Hory, 8 z Chorvatska, 7 z Makedonie, 6 z Bosny a Hercegoviny) tvoří asi 37 % všech 588 zájemců (bez vysokoškolských a středoškolských

absolventů).¹⁶ S výjimkou Bulharska nelze odezvu z žádné balkánské země srovnat s ohlasem, jaký si program získal mezi občany postsovětských států.¹⁷

Pro některé země představuje určitý potenciál tamní krajanská komunita, i když její význam nelze, snad kromě Chorvatska a možná Bulharska, vzhledem k malému počtu, politickému vlivu i určité kulturní uzavřenosti přeceňovat. V Chorvatsku působí šest krajanských spolků, v Srbsku sedm, v Bosně a Hercegovině šest, v Bulharsku sedm, v Rumunsku sedm a v Řecku jeden. Rok 2007 v krajanské politice žádnou zvláštní aktivitu nepřinesl. Větší potenciál pro bilaterální vztahy mohou znamenat zájmová sdružení jako Společnost přátel jižních Slovanů, Česko-rumunská společnost, Společnost přátel Černé Hory a Klub přátel Řecka, zvláště v kombinaci s existencí Českých center v Bukurešti a Sofii.

HLAVNÍ AKTÉŘI BALKÁNSKÉHO ROZMĚRU ČESKÉ ZAHRA NIČNÍ POLITIKY

Klíčovým činitelem balkánské agendy v české zahraniční politice je Ministerstvo zahraničních věcí ČR (MZV). Jeho aktivita je souběhem působení ministra, ústředí ministerstva, zahraniční služby a české rozvojové pomoci, jíž je MZV koordinátorem. Každý z těchto prvků přispívá specifickým dílem. Aktivní přístup ministra K. Schwarzenberga, ustálený chod ústředí, rozšíření sítě českých zastupitelských úřadů na Balkáně v roce 2006 i zahájení zahraniční rozvojové pomoci podle nových programů v roce 2006 přispělo k tomu, že balkánská agenda byla v roce 2007 činnější než v letech minulých, přesto však byla zastíněna jinými tématy.

Ministerstvo zahraničních věcí ČR

Balkánská agenda MZV pokračovala v duchu posledních několika let, kdy již byly definovány základní zájmy, cíle a priority v dokumentech: *Koncepce zahraniční politiky České republiky na léta 2003–2006* z roku 2002, *Priority zahraniční politiky ČR na rok 2004* (ačkoli tyto dva dokumenty nebyly novelizovány, sloužily i v roce 2007 nadále jako programová východiska), *Koncepce zahraniční rozvojové pomoci České republiky na období let 2002 až 2007* z roku 2002, *Zásady zahraniční rozvojové spolupráce po vstupu ČR do EU* z roku 2004, *Koncepce transformační spolupráce* z roku 2005, *Zásady spolupráce zastupitelských úřadů České republiky s českými podnikatelskými subjekty v obchodněekonomické oblasti* z roku 2004, a dále novelizovaná *Bezpečnostní strategie ČR* z roku 2003. Podle těchto dokumentů považuje ČR rozvíjení vztahů s balkánskými zeměmi za velmi významné, chce se angažovat v procesu hospodářské obnovy a stabilizace regionu, rozvíjet dvoustrannou i mnohostrannou spolupráci s balkánskými státy, které uzavřely nebo usilují o uzavření dohod o přidružení s EU, a je připravena sdílet s nimi své zkušenosti z jednání, příprav na přistoupení i zkušenosti po vstupu do Unie, nabízet i své integrační a transformační zkušenosti. ČR zdůrazňuje tradice dlouhodobých přátelských vztahů s balkánskými státy a dobrou pověst českého strojírenství, energetiky a průmyslových výrobků v oblasti. Prioritními příjemci české rozvojové a transformační pomoci na Balkáně jsou dlouhodobě

Bosna a Hercegovina, Srbsko a Černá Hora, přičemž vzhledem k omezeným zdrojům, jež má ČR k dispozici, byla například v případě Bosny a Hercegoviny vytipována oblast severovýchodní Bosny (zahrnující regiony z obou entit tvořících dnešní BaH, tj. Federaci BaH a Republiky srbské) jako nejvhodnější oblast směřování české rozvojové pomoci. Praxe přinesla určitou konkretizaci cílů, již je podpora vstupu všech balkánských zemí do EU a do NATO.

V rámci MZV byly v posledních letech vytvořeny nebo dobudovány struktury pro Společnou zahraniční a bezpečnostní politiku EU, rozvojovou a transformační spolupráci, v rámci zahraniční služby mechanismy ekonomické diplomacie. Síť diplomatických úřadů na Balkáně byla dobudována otevřením velvyslanectví ve Skopji (Makedonie) – byť prozatím s omezenou působností – a styčné kanceláře v Prištině (Kosovo) na podzim 2006¹⁸ (v roce 2007 nebyl naopak otevřen obvyklý sezonní konzulát v černohorské Podgorici).

Balkánský region má v gesci Odbor jižní a jihovýchodní Evropy, spadající do teritoriální sekce I (evropské státy). Některá témata spojená s Balkánem ovšem propojují více odborů MZV navzájem a některá jsou nadřazená běžné teritoriální problematice. Jde zejména o bezpečnostní problémy, za jaký je pokládána například otázka statusu Kosova: zde se na politice MZV podílí zejména Odbor Společné zahraniční a bezpečnostní politiky EU, dále Odbor OSN a Odbor bezpečnostní politiky, jenž má mj. na starosti vojenské mise v zahraničí. Tyto odbory spadají do Sekce multilaterálně bezpečnostní. Vzhledem k prioritám české transformační a rozvojové spolupráce jsou pro balkánskou agendu podstatné i Odbor lidských práv a transformační politiky, patřící do téže sekce, a Odbor rozvojové spolupráce a humanitární pomoci, který patří k teritoriální sekci II. Ekonomické vztahy, včetně spolupráce s Czechtrade, má na starosti Odbor dvoustranných ekonomických vztahů, jenž patří do Sekce ekonomické a kulturní. Tam patří rovněž Odbor pro krajany, kulturu a prezentaci, starající se o krajan-ské záležitosti. Balkánskou politiku jako takovou spoluvytvářejí především ředitel Odboru jižní a jihovýchodní Evropy Tomáš Szunyog, ředitelé teritoriální Sekce I a Sekce multilaterálně bezpečnostní Hana Hubáčková a Martin Povejšil, 1. náměstek ministra pro dvoustranné vztahy Tomáš Pojar a ministr sám.

Ministr K. Schwarzenberg se k Balkánu několikrát jasně vyslovil a za stručné, ale výstižné shrnutí jeho postojů lze pokládat rozhovor pro server *Aktuálně.cz* u příležitosti Fóra 2000 z 9. 10. 2007: podporuje co nejrychlejší vstup všech balkánských států do EU, v případě Bosny a Hercegoviny jsou ovšem podmínkou podstatné vnitřní reformy, v případě Kosova ministr podpořil Ahtisaariho plán, tj. podmíněnou nezávislost¹⁹ (Ahtisaariho plánu na řešení statusu Kosova vyjádřilo MZV plnou podporu počátkem února 2007, neprodleně po jeho zveřejnění).²⁰

Ministr K. Schwarzenberg se ujal funkce nedlouho po vstupu Rumunska a Bulharska do EU, který MZV oficiálně přivítalo.²¹ Během roku se setkal se svými protějšky: bulharským (Ivajlo Kalfin, 27. června v Praze), bosensko-hercegovským (Sven Alkalaj, 9. listopadu v Sarajevu), černohorským (Milan Roćen, 16. října v Praze), chorvatským (Kolinda Grabar-Kitarović, 13. června v Záhřebu) a rumunským (Adrian Cioroi-ánu, 23. října v Praze), navštívil Bosnu a Hercegovinu (8. a 9. listopadu) a Chorvatsko (13. června), přístup Chorvatska a Makedonie k EU probíral na neformální výroční

schůzce ministrů zahraničních věcí členských států EU (tzv. Gymnich) v září a problematiku západního Balkánu na několika dalších multilaterálních fórech: na neformálním zasedání ministrů zahraničních věcí zemí NATO v Oslu v dubnu; na zasedání Rady pro všeobecné záležitosti a vnější vztahy (GAERC) v Lucemburku v červnu; na jednání ministrů zahraničních věcí NATO a partnerských zemí na Bezpečnostním fóru Rady euroatlantického partnerství (EACP) v Ohridu v červnu, na VIII. konferenci ministrů zahraničních věcí Regionálního partnerství v Bratislavě v červenci. V Oslu a v Bratislavě se mluvilo speciálně o Kosovu, které bylo také jedním ze dvou hlavních témat Ministerského zasedání Severoatlantické rady NATO v Bruselu v lednu.

Česká republika je zapojena do Regionálního partnerství, neformálního sdružení šesti středoevropských států, výrazně se v posledních letech angažujícího v podpoře integračního úsilí zemí západního Balkánu. V jeho rámci se ČR soustředila na problematiku transformace (vnitřní trh a příprava na uzavření asociační a stabilizační dohody). V letech 2006–2007 byl jedním ze stěžejních projektů seminář věnovaný standardizaci a normalizaci, organizovaný ve spolupráci s českým Úřadem pro technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví a se slovenskou účastí. Důležitým poselstvím projektu bylo ukázat účelnost vzájemné spolupráce balkánských zemí. V průběhu roku 2007 probíhaly ohledně Balkánu pravidelné konzultace se všemi členy regionálního partnerství, tj. Slovenskem, Rakouskem, Maďarskem, Slovinskem i Polskem (konzultace s Polskem měly nejslabší intenzitu).

Na úrovni vrchních ředitelů sekcí byla pravidelně se všemi členskými státy EU konzultována otázka Kosova. Kvůli zajištění kontinuity se slovinským předsednictvím EU, které si vytklo západní Balkán jako jednu z priorit tak jako předsednictví české, byla na slovinské MZV od listopadu 2007 vyslána pracovnice českého MZV pověřená problematikou západního Balkánu. Konzultace na toto téma probíhají pravidelně i s Francií a Švédskem, jejichž předsednictvím českému bezprostředně předchází, resp. na ně navazuje. V multilaterální pomoci byly vytipovány oblasti, v nichž může být český příspěvek platný: v prvé řadě je to podpora Regional Cooperation Council, orgánu, v nějž se transformoval Pakt stability pro jihovýchodní Evropu, příspěvky na potírání organizovaného zločinu a ilegální migrace a několik dalších, včetně příspěvku na financování mezinárodního think tanku International Crisis Group.

Česká velvyslanectví na Balkáně vystupují velmi aktivně, přičemž v Bulharsku, Chorvatsku, Rumunsku a Srbsku působí v koordinaci se zdejšími kanceláři Czechtrade a v Bulharsku a Rumunsku rovněž se zdejšími Českými centry. Nepočítáme-li program Českých center, pak v roce 2007 patřily k neaktivnějším velvyslanectvím v Chorvatsku, v Bosně a Hercegovině a v Srbsku. Aktivity českých velvyslanectví jsou podloženy nejen jejich dobrou prací, ale také renomé, které ČR na Balkáně má, přičemž v Srbsku jsou nejvýrazněji zřetelné vzájemné sympatie.

Dobrá znalost prostředí i dobrá komunikace mezi zahraniční službou a ústředím ministerstva umožnily na MZV započít přípravu na jednu z deklarovaných priorit českého předsednictví EU, tedy podporu integrace západního Balkánu. Tato podpora má být cílena na specifické potřeby a problémy jednotlivých balkánských kandidátů a uchazečů o členství, což svědčí o dobrém odhadu a znalosti situace, ale vypovídá také o ustálenosti resortní politiky vůči regionu.

Vláda a ostatní resorty

Vláda ČR jako celek vyjadřovala průběžně podporu integrace celého Balkánu do EU i NATO, ale v balkánské agendě se nijak výrazněji neprofilovala. K otázce Kosova se stavěla opatrně. Příčin mohlo být více: vláda pravděpodobně nepokládala status Kosova za důležité téma, prostřednictvím kterého by se mohla na mezinárodní scéně profilovat. Nejspíš však také neměla jasný názor, což se týkalo české politické scény obecně. Nemalá část představitelů ODS, tedy hlavní vládní strany, i obou hlavních opozičních stran ČSSD a KSČM, je naladěna prosrbsky, takže odmítají myšlenku nezávislého Kosova.

Na setkání premiérů V-4 a Slovinska v Ostravě 10. 12. 2007 – v den oficiálního ukončení vyjednávacího procesu mezi Prištinou a Bělehradem pod vedením zástupců USA, EU a Ruska se jednalo i o Kosovo – premiér Mirek Topolánek prohlásil, že „samostatnost Kosova musí být řízený proces a Srbsko nesmí stát stranou“.²² Reprezentoval tak střední pozici mezi Slovenskem, které žádá podložit uznání rozhodnutím v rámci OSN, a Slovinskem a Maďarskem, které osamostatnění pokládají za nevyhnutelné v každém případě. Topolánkova slova odrážejí oficiální pozici MZV, které bylo opatrné, konkrétně se, dokud trvaly rozhovory mezi Bělehradem a Prištinou (tedy do počátku prosince 2007), nevyjadřovalo a pouze vyslovovalo podporu rozhovorům, přičemž čekalo na případnou jednotnou pozici EU.

Sám premiér se zřejmě v kosovské problematice příliš neorientoval: na schůzi zahraničního výboru sněmovny 6. 12. 2006 například tvrdil, že „mezinárodním silám se zřejmě nemůže podařit zabránit vzniku něčeho jako ‚Velká Albánie‘, bude však zřejmě potřeba počítat s její vojenskou kontrolou“,²³ a o půl roku později, když před Poslaneckou sněmovnou referoval o svém setkání s americkým prezidentem Georgem Bushem (5. 6. 2007), hovořil podobně zmateně: „V kontextu tohoto jsme navázali na problémy regionální, jako je problém Kosova, ...kde se promítají velmocenské zájmy do různých návrhů řešení, ať už je to Ahtisaariho správa v Kosovu, riziko samozřejmě budoucí autonomie, vzniku velké Albánie a podobně...“²³ Se zahraničními partnery o Kosovu příliš nehovořil; kromě Bushe ještě s náměstkem ministryně zahraničí USA Danielem Friedem v lednu a s nizozemským premiérem Janem Peterem Balkenendem v červnu.²⁴

Celkově se zdá, že v průběhu roku 2007 se česká vláda stran stanoviska ke Kosovu opírala o MZV, které však bez podpory vlády nemohlo vystupovat aktivněji. Je to poněkud paradoxní, poněvadž by to měla být spíše vláda, kdo udává směr; MZV by mělo naplňovat vládní politiku a ne naopak. Příznačné také je, že i poslanci se nechávali o Kosovu informovat od představitelů MZV, ale od premiéra vyjádření nežádali.

30. 4. 2007 jednal v Praze s premiérem Topolánkem jeho makedonský protějšek Nikola Gruevski, který při této příležitosti potvrdil záměr otevřít v Praze makedonský zastupitelský úřad. Oba premiéři potvrdili svou podporu Ahtisaariho plánu, tj. podmíněné nezávislosti pro Kosovo. 20. listopadu přijal M. Topolánek premiéra Bosny a Hercegoviny Nikolu Špiriće. Jednání byla věnována hlavně vnitřní situaci v BaH, český premiér přislíbil podpořit přizvání Bosny a Hercegoviny ke spolupráci s NATO a její přijetí do WTO. 8.–9. listopadu odcestoval na pozvání svého protějšku Sergeje Staniševa na návštěvu Bulharska

Z ostatních resortů jsou k Balkánu specifickým způsobem vázány ještě MPO projekty rozvojové pomoci prioritním příjemcům, MV projektem řízené imigrace do ČR a účasti v policejních operacích EUPM v Bosně a Hercegovině a EUPOL–UNMIK v Kosovu, a MO prostřednictvím vojenských misí na Balkáně v Bosně a Hercegovině (síly EU/EUFOR, operace Althea) a v Kosovu (NATO–KFOR plus pozorovatelská mise). Z bezpečnostního hlediska přestala být pro českou politiku prioritou Makedonie i Bosna a Hercegovina (působení českého kontingentu bylo ukončeno k 30. 6. 2007, zůstali zde čtyři čeští zástupci u hlavního velitelství EUFOR, v misi EUPOL působí tři osoby), větší jednotka, která je od počátku svého působení v roce 1999 průběžně navyšována, zůstává v Kosovu (asi 430–440 osob z brigády rychlého nasazení plus 29 osob vrtulníkové jednotky, která zde působí od dubna 2007), kde působí také 25 českých policistů a dva vojenští pozorovatelé z celkem patnácti českých pozorovatelů působících v zahraničí.

Kosovo, resp. českou jednotku KFOR, navštívila 11. 5. 2007 ministryně obrany Vlasta Parkanová, 13. 9. 2007 náčelník Generálního štábu AČR generálporučík Vlastimil Pícek, jenž se setkal s novým velitelem KFOR, a 20.–22. 8. 2007 ředitel Společného operačního centra MO generálmajor Josef Prokš. Podle Parkanové bude i česká armáda v kosovské misi pokračovat bez ohledu na možné snižování armádního rozpočtu. „Mise se rušit nesmí, a to i za tu cenu, že finanční prostředky budou velkým problémem,“ prohlásila během své návštěvy kontingentu.²⁵ Ministryně 14. září navštívila na pozvání svého protějšku Makedonii, kde se setkala s premiérem N. Gruevským, ministrem obrany Lazarem Elenovským a náčelníkem Generálního štábu Miroslavem Stojanovským. Podobně jako premiér Topolánek přislíbila podporu přijetí Makedonie na příštím summitu NATO v Bukurešti v dubnu 2008. Dále ministryně 2. 4. 2007 přijala ministra obrany Albánie Fatmira Mediu, jemuž nabídla pomoc při přechodu na profesionální armádu, a 8. 11. 2007 ministra obrany Bulharska Veselina Bliznakova. 11.–13. října navštívil ČR na pozvání náčelníka GŠ AČR Pícka náčelník Generálního štábu Ozbrojených sil Řecka Dimitrios Grapsas. Přijala ho rovněž ministryně obrany Parkanová. Kromě vojenské spolupráce se jednalo o společném zájmu obou zemí v regionu západního Balkánu a jeho začleňování do euroatlantických struktur.

Delegace Policejního prezidia spolu s delegací Výboru pro bezpečnost Poslanecké sněmovny navštívily 15.–17. května Kosovo, vlastní Srbsko a Bosnu a Hercegovinu; hlavním účelem byla návštěva českých policistů sloužících v misích v Kosovu a v Bosně a Hercegovině. 27.–29. 9. 2007 provedl inspekční cestu k českým policistům v Kosovu policejní prezident Oldřich Martinů za doprovodu pražského policejního ředitele Petra Želáska, jehož podřízení policisté zde působí. Martinů jednal i s představiteli UNMIK.

Prezident republiky

Aktivita prezidenta republiky V. Klause ohledně Balkánu byla nesrovnatelná s prvním rokem jeho prezidentské funkce, kdy region při různých příležitostech několikrát navštívil (Řecko, Turecko, Rumunsko, Makedonie, Kypr) a kdy se například zúčastnil společného oběda s velvyslanci balkánských zemí akreditovaných v Praze. Na jeho pozvání přijel 16.–17. 9. 2007 do ČR srbský prezident, námětem rozhovorů

bylo Kosovo a integrace Srbska do EU. Prezidenta v uplynulém roce zaměstnávala jiná témata (vnitřní reformy EU, problematika klimatických změn apod.), avšak postupné ochabování jeho diplomatické aktivity ve vztahu k Balkánu nejspíš není projevem proměny priorit, jako spíše rozložení zahraničněpolitických aktivit v průběhu funkčního období. Důležitost, kterou Balkánu přikládá, demonstroval tím, že mu věnoval maximální pozornost ihned na počátku své funkce, načež se postupně věnoval dalším světovým regionům.

Parlament ČR a Evropský parlament

Parlament ČR nebyl ve vztahu k Balkánu zvláště aktivní, třebaže se obě komory většinou zapojily do přijetí různých zahraničních představitelů (premiérů, prezidentů, ministrů). O poměrně nízké intenzitě zájmu o aktuální informace svědčí přijetí jediného velvyslance z balkánské země v parlamentu (z Chorvatska). 8. února navštívila ČR předsedkyně albánského parlamentu Jozefina Topalli Čoba a 29. listopadu předseda makedonského parlamentu Ljubiša Georgievski. Předseda Výboru pro evropské záležitosti Senátu Luděk Sefzig přijal 7. 5. 2005 předsedu Výboru pro evropské integrace chorvatského parlamentu Nevena Mimicu a 24. 5. 2007 předsedu Výboru pro evropské záležitosti rumunského parlamentu Viorela Hrebenciuce. V parlamentu byli kromě toho přijati na různých úrovních ještě další představitelé a poslanci parlamentů balkánských zemí.

Předseda Senátu Přemysl Sobotka navštívil spolu se senátní delegací a skupinou podnikatelů ve dnech 27.–30. března Rumunsko a Bulharsko, delegace Ústavně-právního výboru Senátu navštívila Albánii (16.–21. května). Sněmovní poslanci v roce 2007 na Balkán cestovali poměrně často: delegace Poslanecké sněmovny ze Zahraničního výboru navštívily Chorvatsko, Kosovo (jako součást delegace ministryně obrany), Makedonii a Rumunsko, delegace Výboru pro evropskou integraci Chorvatsko a Rumunsko, delegace Výboru pro bezpečnost Bosnu a Hercegovinu a Srbsko spolu s Kosovem (s delegací Policejního prezidia ČR), delegace Výboru pro obranu Albánii, Zemědělského výboru Chorvatsko a Rumunsko a Výboru pro životní prostředí Bulharsko. Účelem cest byla hlavně jednání s partnerskými výbory. Cesta delegace Výboru pro bezpečnost do Kosova byla průlomová v tom, že se představitelé ČR setkali, byť neoficiálně, s představiteli místní správy – kosovskými Albánci. Od roku 1999 se až na nepatrné výjimky návštěva Kosova pro představitele ČR rovnala návštěvě příslušníků zdejších českých vojenských a policejních misí, přičemž kosovské instituce pod dohledem OSN jako by neexistovaly.

Ve sněmovní i senátní agendě se Balkán objevoval pouze sporadicky. Z jednotlivých zemí v jednáních sněmovních výborů i sněmovny logicky převažovaly Rumunsko a Bulharsko jakožto noví členové EU, převážně však šlo o seznamování se s různými materiály EU. Podstatně méně pozornosti bylo věnováno Albánii, Bosně a Hercegovině, Chorvatsku, Kosovu, Makedonii, Řecku a Srbsku, všem zhruba stejně, s drobným vybočením v případě Kosova. Senát se zabýval Balkánem hlavně zprostředkovaně, při seznamování se s materiály EU.

Členové Zahraničního výboru sněmovny byli několikrát stručně informováni o vývoji jednání o statusu Kosova, nejčastěji představiteli MZV (ministr K. Schwarzen-

berg, politický ředitel Sekce bezpečnostně multilaterální M. Povejšil, vrchní ředitelka teritoriální sekce I H. Hubáčková, vrchní ředitel teritoriální Sekce II J. Karfík, na konci roku 2006 také I. náměstek ministra T. Pojar). O podstatě Ahtisaariho plánu je informoval také V. Štěrba z Parlamentního institutu. Největší prostor byl Kosovu věnován na 10. schůzi zahraničního výboru, která se konala 21. 2. 2007 v souvislosti s představením Ahtisaariho plánu. Zahraniční výbor přijal usnesení s doporučením sněmovně, aby se na své řádné schůzi zabývala otázkou postoje České republiky ke statusu Kosova. K tomu však nikdy nedošlo, i když poslanec KSČM Václav Exner s podporou klubu KSČM několikrát v březnu a dubnu navrhoval zařazení tohoto bodu na program řádných schůzí. Poslanci zahraničního výboru se v říjnu pouze znovu shodli na tom, že by se ve vhodném termínu mohla uskutečnit mimořádná schůze zahraničního výboru za účasti ministra.

Poslankyně za Stranu zelených Kateřina Jacques to částečně objasnila v rozhovoru z června 2007, v němž vyjádřila obavu, že by sněmovna mohla přijmout „rozhodnutí podobné slovenskému“; mínila tím Vyhlášení k riešeniu budúceho štatútu srbskej provincie Kosovo slovenského parlamentu z 28. 3. 2007, vyjadřující reakci na Ahtisaariho plán a odmítnutí „úplné a ničím neomezené nezávislosti Kosova“ s výzvou k respektování „legitimních požadavků Srbska, Charty OSN a ostatních mezinárodních právních norem“.²⁷ Jacques se patrně obávala, že by se na jednání mohla prosadit KSČM, která se netajila s podobným postojem, vyjádřeným ve zmíněném Vyhlášení, a uvedla, že by tím ČR přispěla k dalšímu oslabení EU. Popsala svůj pohled na logický sled událostí: nejprve rozhodnutí RB OSN, pak reakce EU, poté další kroky.²⁸ Podobně opatrná pozice byla očividně vlastní většině poslanců sněmovny. Ti se od konce roku 2006 a během roku 2007 víceméně jen dotazovali na vládní pozici ke statusu Kosova a ani poslanci za KSČM neprojevovali příliš iniciativu ve formulování české pozice. Stínový ministr zahraničních věcí za ČSSD L. Zaorálek dokonce koncem roku poznamenal, že česká zahraniční politika je nesrozumitelná a v Evropě se neví nic o české pozici ke Kosovu ani k jakékoli významnější otázce.²⁹ Kromě uvedeného seznámení s Ahtisaariho plánem se o Kosovu mezi poslanci více diskutovalo pouze v souvislosti s návrhem na účast v zahraničních vojenských misích pro rok 2008 na 23. schůzi sněmovny 5. 12. 2007, víceméně však v souvislosti s tím, zda dávat přednost angažmá v Kosovu před Afghánistánem. Poslanci Zahraničního výboru byli v květnu krátce informováni rovněž o vnitropolitické situaci v Srbsku, kde se dlouho nedařilo sestavit vládu.

Sněmovna přijala dvě usnesení týkající se Balkánu. Na 14. schůzi 3. 5. 2007 vyslovila souhlas s ratifikací výše uvedené *Mnohostranné dohody o vytvoření Společného evropského leteckého prostoru*. Na 23. schůzi 5. 12. 2007 vyslovila sněmovna souhlas s prodloužením působení sil a prostředků Armády České republiky v operaci Evropské unie Althea v Bosně a Hercegovině, v počtu do pěti osob, od 1. 1. do 30. 6. 2008, a s prodloužením působení sil a prostředků Armády České republiky v operaci sil KFOR pod vedením NATO na Balkáně v celkovém počtu do 550 osob na dobu od 1. 1. do 31. 12. 2008. Sněmovna rovněž projednávala vládní návrh ratifikace *Smlouvy mezi ČR a Bulharskem o vzájemné ochraně a výměně utajovaných informací*. Návrh prošel prvním čtením a jednáním v zahraničním výboru, který ratifikaci doporučil.

Kupříkladu ratifikace asociační a stabilizační dohody mezi EU a Albánií, podepsané již v červnu 2006, se během roku 2007 vůbec nedostala na jednání; i když to nelze přičítat parlamentu, ale spíše vládě, která dává příslušný návrh, je to určitým svědectvím o tom, jakou důležitost česká zahraniční politika Balkánu přičítá.

Senát na své 10. schůzi 5. 12. 2007 odsouhlasil vládní návrh působení AČR v zahraničních operacích v roce 2008, tedy i s příslušným prodloužením působení v operaci KFOR v Kosovu a v operaci Althea v Bosně a Hercegovině.

Čeští europoslanci se kromě Libora Roučka, prvního místopředsedy Zahraničního výboru EP a stálého zpravodaje EP pro Albánii, ve vztazích s Balkánem nijak neangažovali, a to ani ti z nich, kteří jsou členy delegací pro vztahy s balkánskými zeměmi (Jan Březina/KDU–ČSL – jihovýchodní Evropa, Ivo Strejček/ODS – Chorvatsko). Kromě aktivit spojených s Albánií vedl L. Rouček 11.–12. října delegaci Zahraničního výboru EP do Slovinska na jednání o přípravách na slovinské předsednictví v EU, kde se jednalo mimo jiné o zdůraznění důležitosti stabilizace a postupné integrace zemí západního Balkánu. Za zmínku stojí ještě varování Jany Bobošíkové před dalším rozšiřováním na Balkán v jejím projevu v EP z 23. 1. 2007.³⁰

Kraje a města

Mezi českými kraji Balkán rozhodně není častým polem pro hledání partnerů, a například Praha, kraj s absolutně nejširšími zahraničními vztahy, s žádným balkánským partnerem nespolečupracuje a ani to v dohledné době neplánuje. Jednotlivé balkánské státy se ve spolupráci objevují podobně ojedinelé jako například Kanada či Egypt. Nelze hovořit o tom, že by Balkán českou samosprávu nějak specificky oslovoval, a to ani v případě Srbska, k němuž řada českých politiků chová instinktivní náklonnost.

Z českých krajů byl na Balkáně aktivní, jako již několik posledních let, zejména Jihomoravský kraj. Tento kraj se zaměřuje hlavně na Srbsko, resp. na region Šumadija (střední Srbsko), kde v roce 2003 otevřel své stálé zastoupení, pravidelné styky však udržuje také s regionem Zadar v Chorvatsku (16. 4. 2007 byla v Zadaru podepsána Dohoda o spolupráci mezi oběma regiony) a s regionem Varna v Bulharsku. Delegace kraje vedené náměstkyní hejtmana navštívily v roce 2007 celkem třikrát šumadijský region, Jihomoravský kraj navštívila delegace Zadarského regionu vedená prefektem Ivo Grbićem. Balkánské regiony tvoří pětinu z celkem 15 partnerských regionů Jihomoravského kraje. Spolupráci s Šumadijí iniciovala tehdejší velvyslankyně ČR v Srbsku a Černé Hoře Judita Šťouračová v letech 2001–2002. Jako partneri byla vytipována města/okresy Kragujevac, Lapovo, Batočina, Arandjelovac, Topola, Rača a Knić, v roce 2003 byla podepsána Deklarace o spolupráci mezi Jihomoravským krajem a městy Šumadijského okruhu a otevřena Informační kancelář Jihomoravského kraje v Kragujevci. Jihomoravský kraj ve zvolených okresech financuje široké spektrum převážně drobných projektů z oblasti veřejné správy, vzdělávání, kultury a hospodářství. Nejčastějším modelem je kofinancování společného projektu, navrženého srbským subjektem a předloženého s potřebnými náležitostmi, spolu s příslušným okresním úřadem, přičemž příspěvek kraje bývá většinový. Tento model je zkušební formou čerpání financí z fondů EU. Na některé projekty přispívá i příslušné srbské ministerstvo, případně další subjekty, výjimečně financuje kraj celý projekt

sám. V roce 2007 bylo na tyto projekty vyčleněno 166 005 EUR (pro srovnání: jde o částku ve výši 46 % celkové částky z let 2003–2006). Těžištěm je rekonstrukce infrastruktury a budov a odpadové hospodářství. Kromě toho kraj podporoval stipendii srbské studenty studující v Brně, organizoval stáže českým studentům serbistiky do Srbska a srbským studentům bohemistiky do ČR, podporoval spolupráci mezi srbskými a českými školami, organizoval kurzy češtiny pro srbské občany apod. Pro velký zájem o česko-srbské letní tábory, organizované Jihomoravským a Olomouckým krajem, regionem Šumadija a autonomní oblastí Vojvodina v Srbsku bylo v roce 2007 rozhodnuto o výstavbě „Evropského centra přátelství dětí a mládeže – Hajdučica“ za finanční podpory Jihomoravského kraje. Záměrem je pořádat v Šumadiji letní tábory s cílem dlouhodobého aktivního sblížení srbských dětí a mládeže a dětí z české a slovenské menšiny žijící na území Srbska, případně i na území Rumunska. Celkově do programu spolupráce s Šumadijí investuje kraj kolem 10 mil. Kč ročně. Jihomoravské zastupitelstvo podporuje bez ohledu na stranickou příslušnost od počátku tuto spolupráci téměř jednomyslně.

Ve spolupráci s Ústavem slavistiky Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, Historickým ústavem Akademie věd ČR, Mezinárodním politologickým ústavem Masarykovy univerzity a Konrad-Adenauer-Stiftung uspořádal Jihomoravský kraj 23. 4. 2007 symposium „Současné Srbsko – politika, kultura, EU“ a ve spolupráci s Ústavem slavistiky FF MU, Historickým ústavem AV ČR a Společností přátel jižních Slovanů 24. 4. 2007 symposium k 200. výročí narození Františka Zacha. V roce 2007 se kraj rozhodl udělovat Cenu Františka Alexandra Zacha, pojmenovanou po brněnském rodákovi, účastníkovi boje Srbska za nezávislost, jako výraz ocenění za rozvoj česko-srbské vzájemnosti. První cena byla 23. 10. 2007 předána profesoru Dušanu Kvapilovi.

V pozadí spolupráce Jihomoravského kraje s regionem Šumadija a jejího úspěšného rozvoje stojí několik faktorů. Určitý počáteční impulz mohlo představovat i to, že na území kraje žije několik balkánských národnostních menšin, jmenovitě chorvatská, bulharská a řecká, takže kraj má ke spolupráci s Balkánem jisté historické předpoklady. V Brně sídlí velmi aktivní Společnost přátel jižních Slovanů, sdružující jak Čechy, tak některé Bulhary, Chorvaty, Srby, Makedonce, Bosňáky a Slovince, žijící v ČR. Někteří členové společnosti přednášejí na zdejší Masarykově univerzitě. Na univerzitě působí několik aktivních českých balkanistů, zejména z mladé generace, balkanistické studium je zde neaktivnější v rámci ČR, studuje tu několik studentů ze Srbska a jihoslovanských zemí, v Brně sídlí i pobočka Historického ústavu Akademie věd ČR, kde je zástupcem vedoucího přední český balkanista Ladislav Hladký. S krajem v této záležitosti spolupracuje bývalá česká velvyslankyně v Bělehradě J. Šťouráčová, která je velmi aktivní ve snaze o oživení česko-srbských ekonomických vztahů. Postupné rozvíjení spolupráce přilákalo i další osobnosti a subjekty, které mají zájem na spolupráci mezi ČR a Srbskem. Svým způsobem je spolupráce Jihomoravského kraje a Šumadije výrazem občanské vůle po vyjádření česko-srbské vzájemnosti a je neaktivnějším projevem českých vztahů k Balkánu.

Ačkoli je duch spolupráce Jihomoravského kraje podložen sympatiemi k Srbsku, uvěřajícím z historické tradice a pocitu kulturní a národnostní vzájemnosti, šíře

i míra podpory, kterou tento kraj partnerskému regionu v Srbsku věnuje, vybočují z obecného průměru v zahraničních vztazích českých regionů (neobvyklá je i celková šíře a živost zahraničních vztahů tohoto kraje). Je to tedy zcela specifický případ.

Olomoucký kraj spolupracuje na některých projektech s Jihomoravským krajem prostřednictvím Agentury rozvojové a humanitární pomoci Olomouckého kraje. Olomoucký kraj spolupracuje s autonomní oblastí Vojvodina v Srbsku, resp. s městy/okresy Zrenjanin, Kikinda, Pančevo, Sombor, Novi Sad a Sremska Mitrovica. Spolupráce není tak intenzivní jako v případě Jihomoravského kraje. Sama Olomouc kromě toho od roku 1996 spolupracuje s hlavním městem Vojvodiny Suboticou, především v kulturní oblasti. Královéhradecký kraj spolupracuje s rumunským regionem Sibiu (smlouva podepsána 2005), který v roce 2007 navštívila delegace kraje v čele s náměstkem hejtmana. Spolupráce však není příliš intenzivní. Kromě toho kraj navázal spolupráci s oblastí jižního Banátu ve Vojvodině, resp. s českou krajanskou komunitou v oblasti.

Zlínský kraj pokračoval v roce 2007 v jednání o spolupráci s rumunským regionem Bacău. Těžištěm má být ekonomická spolupráce a otevření možnosti pro místní podnikatele, spolupráce se má týkat také kultury, vzdělávání a cestovního ruchu s důrazem na lázeňství. Ústecký kraj obdržel roku 2007 nabídku od řeckého regionu Kozani, svou charakteristikou velmi podobného Ústeckému kraji (těžební průmysl, výroba elektrické energie, problematika rekultivace území zdevastovaných těžbou, brownfieldy, produkce vína).

Co se týče měst, delegace z Karlových Varů v čele s primátorkou Veronikou Vlkovou jednala v roce 2007 v chorvatské Opatiji o bližší spolupráci mezi oběma městy. Iniciativa vyšla z Opatije a tlumočil ji v listopadu 2006 u příležitosti své návštěvy v ČR chorvatský prezident Stipe Mesić. Ten také představitele Karlových Varů během návštěvy osobně přijal.

BALKÁNSKÁ DIMENZE ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY V POLITICKÉM, VEŘEJNÉM A MEDIÁLNÍM PROSTORU

Politické strany a politici

Hlavní české politické strany se Balkánem podrobněji nezabývaly. Poněkud se diskutovalo pouze o nejvýznamnějším zahraničněpolitickém tématu spojeném s Balkánem – statusu Kosova. V postojích k dalším tématům, na něž klade důraz společná zahraniční politika EU a zahraniční politika většiny členských zemí EU spolu s USA (vnitropolitický vývoj a zahraničněpolitická orientace v Srbsku; vývoj ústavních reforem v Bosně a Hercegovině, především reforma policie; rozhovory Chorvatska o přístupu k EU; jednání o přístupu Albánie, Chorvatska a Makedonie k NATO), se české politické strany nijak neprofilovaly.

Ve veřejných vystoupeních politiků se Balkán v roce 2007 objevoval zřídka, a to až na výjimky (hlavně ministra zahraničních věcí K. Schwarzenberga a různých členů KSČM, z nichž někteří jsou sice jednostranně, přesto však nadprůměrně informováni) v podobě všeobecných frází. Jako ilustrační může posloužit věta z projevu prezidenta

V. Klause při zahájení plenárního zasedání na summitu střeoevropských prezidentů 26. 5. 2007: „Zajímá nás otázka statutu Kosova a další vývoj evropské integrace a podobné otázky,“³¹ která shrnuje vše, co prezident na adresu aktuální situace na Balkáně při této příležitosti řekl. Slavnostní projevy samozřejmě nejsou žánrem určeným k detailní diskusi, naprostý nedostatek podrobností při zmínkách většiny českých politiků o Balkáně je však nápadný. Vrcholní politici mají o dění na Balkáně nepochybně lepší přehled než řadoví občané, jak díky důkladnějšímu sledování zpráv, kontaktům se zahraničními partnery (z Balkánu i odjinud), přístupu k informacím z diplomatické služby a ústředí MZV, podpůrnému managementu (poradci, asistenti, Parlamentní institut apod.), zdá se však, že zájem českých politických špiček o Balkán je hlavně deklarativní, schází jim skutečně aktivní přístup. Z české politiky do roku 2007 prakticky vymizela dříve poměrně běžná sebevědomá prohlášení zveličující význam role ČR na Balkáně, hovořící dokonce o šanci stát se zde „mostem mezi Západem a Východem“,³² to však nemusí být projevem nezájmu nebo menší informovanosti, naopak. Je pravděpodobné, že intenzivnější zahraniční kontakty, které s sebou přinesl vstup do EU, přispěl u českých politiků k realističtějšímu pohledu na věc, lepšímu vnímání vlastních omezených možností a závislosti české zahraniční politiky na multilaterální politice, spolu s odsunutím balkánských záležitostí do pozadí každodenní vnitroujní agendou a tématy jako pracovní migrace, energetika, doprava či vzdělávání v EU. Spolu s tím se vývoj na Balkáně stal spíše doplňkem k vnitroujním debatám o rozšiřování a bezpečnosti.

Politici KSČM se z balkánských témat soustřeďovali na otázku Kosova, šlo však spíše o zástupné téma k vyjadřování sympatií vůči Slovanům (Srbům) a antipatií vůči USA. Prosrbské citění, v různé míře ovšem korigované vědomím širších souvislostí, je zřetelné i u politiků ČSSD. U této strany však v roce 2007 Balkán ustoupil viditelně do pozadí. Experti na zahraniční politiku jednotlivých stran nechávali Balkán očividně stranou: zřetelné je to i u ČSSD, která má takových osobností několik: bývalého předsedu Zahraničního výboru Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR Vladimíra Laštůvku, současného předsedu tohoto výboru Jana Hamáčka, L. Zaorálka, stínového ministra ČSSD Jana Kavana, bývalého ministra zahraničních věcí, a L. Roučka, prvního místopředsedu Zahraničního výboru EP. L. Rouček působil na evropské úrovni: v rozpravách v EP se vyjádřil k Černé Hoře, Srbsku, Bosně a Hercegovině, krátké vyjádření k situaci v Kosovu napsal i do *Evropských novin*. V. Laštůvka při příležitosti veřejné diskuse o Kosovu v Ústavu mezinárodních vztahů 12. 12. 2007 chvályhodně připomněl, že i ČR je spoluodpovědná za řešení budoucnosti Kosova, celkově se však zdá, že ČSSD nemá přesnou představu ani o této otázce, ani se podrobněji nezajímá o aktuální situaci v balkánských zemích. Výjimkou bylo pozvání srbského velvyslance Vladimíra Vereše předsedou strany Jiřím Paroubkem, který velvyslance požádal o předání blahopřání srbskému prezidentu a předsedovi Demokratické strany Borisi Tadićovi k dobrým výsledkům jeho strany v nedávných volbách. Ve vzájemném rozhovoru o Kosovu ujistil J. Paroubek velvyslance, že Srbsko může počítat s podporou ČSSD, a informoval ho o záměru uskutečnit v roce 2007 schůzku sociálnědemokratických stran jihovýchodní a východní Evropy v Praze; zůstalo ovšem jen u záměru. Jan Zahradil (ODS) vyjádřil na počátku roku velice upřímnou podporu vstupu

Bulharska do EU, což označil jako naplnění jednoho ze strategických cílů české zahraniční politiky, nijak však na tuto tezi programově nenavázal. ODS nechává Balkán, kromě obecně formulované podpory rozšiřování EU na Balkán, víceméně stranou, KDU–ČSL zcela. Mezi některými představiteli Strany zelených je patrný větší zájem, Jiří Čáslavka například sepsal a na oficiálních stránkách SZ zveřejnil vlastní analýzu kosovského problému. SZ však trpí nedostatkem osobností pro formulování zahraniční politiky, a dva největší experti na zahraniční politiku zastupující ji na politické scéně, K. Schwarzenberg a Jaromír Štětina, jsou nestraníky. Ve svém blogu se kosovský problém pokusila analyzovat také Jana Hybášková z SNK-ED.

Balkán není tématem, se kterým se politici obracejí k veřejnosti, většinou je zmiňováno v kontextu jiných témat (rozšiřování EU, společná zahraniční a bezpečnostní politika EU, konflikty – možný zdroj ohrožení, otázka Kosova). Komunikace na toto téma mezi akademickou, jinou nevládní a politickou sférou je omezená.

Informování o Balkáně

Zpravodajství o dění na Balkáně nejde příliš do hloubky a nebývá systematické. Z celostátních médií věnují nejspíš nejsoustavnější pozornost dění na Balkáně *Hospodářské noviny*, které se také rozsahem, obsahem i systematickostí informací o Balkáně vymykají z běžného obrazu. Poměrně často se Balkánu věnovaly také Český rozhlas, především stanice Rádio Česko (částečně těžící z tradice někdejší české redakce BBC) a Radiožurnál (zpravodaj ČRo Martin Ježek je jedním z mála českých novinářů specializovaných na Balkán a je z nich jednoznačně nejaktivnější), dále ČT24 a TV24, ze specializovaných médií časopis *Navýchod* a o něco méně také *Mezinárodní politika*. Z internetových médií je nutné zmínit zejména zpravodajský server *Hospodářských novin* iHned.cz. Informační středisko pro spolupráci se Srbskem, Černou Horou, Bosnou a Hercegovinou Rady pro mezinárodní vztahy zveřejňuje vybrané převzaté domácí i zahraniční zpravodajství na serveru www.rmv.cz. V listopadu zahájil provoz v českých podmínkách ojedinele zasvěcený osobní blog www.balkanlive.net mladé právničky Heleny Hýblové, věnovaný aktuálnímu dění na západním Balkáně, s důrazem na trestání válečných zločinů.

Na podzim 2007 také vyšly dvě kvalitní knihy pojednávající o dějinách balkánských států: *Dějiny Chorvatska* (Praha, Nakladatelství Lidové noviny) a *Černá Hora* (Praha, Libri), obě od renomovaných autorů. Vzhledem k připravovanému vydání *Dějiny Albánie* bude v renomované edici Dějiny států NLN pokryt téměř celý Balkán (dosud vyšly dějiny Bulharska, Jihoslovanských zemí, Makedonie, Rumunska, Řecka, Srbska). Během roku 2007 byl rovněž uzavřen podnětný výzkumný projekt MZV, který vyčerpávajícím způsobem zpracovaly Ladislav Hladký a Adina Ljuca o česko-bosenských vztazích.

Ačkoli jsou jak MZV, česká rozvojová politika, tak i české podnikatelské subjekty na Balkáně poměrně aktivní, tato aktivita se do značné míry odehrává nevěřejně, jen za malé pozornosti médií. Těchto českých aktivit na Balkáně si z celostátních médií široce a soustavně všimají hlavně *Hospodářské noviny* a specializovaný server www.newbalkan.cz, zaměřený však převážně na Srbsko a Černou Horu. Velice aktivní zůstaly servery cerna-hora-info.cz, www.chorvatsko.cz a www.recko.name, zaměřené

hlavně na přímořskou turistiku. Servery www.balkan.unas.cz a www.bosna.unas.cz bohužel v roce 2007 byly neaktivní.

Albánii, Makedonii, Černé Hoře a Řecku byla obecně věnována minimální pozornost, naopak Rumunsko a Bulharsko se zřejmě týkalo nejvíce informací, ačkoli ani zde nelze hovořit o systematickém informování. Příčinou zájmu byla nejspíš jejich pozice nových členů EU, zvláště v souvislosti se spekulacemi o tom, zda oba státy vstoupily do EU na členství skutečně připravené (novoroční vstup do EU zajistil oběma zemím, známým jako turistické destinace, určitou publicitu, dá se tedy předpokládat, že v případě vstupu prodělá krátkodobou vlnu zájmu také Chorvatsko). S výjimkou samého vstupu se však ani Bulharsko a Rumunsko nedostaly do ohniska mediálního zájmu. Důležitým tématem byla především pracovní migrace z obou zemí do ostatních států EU, což není z hlediska ČR, která není prvořadým zájmem rumunských a bulharských pracovních migrantů, zásadní věc, a dost možná byla důležitost tohoto tématu ovlivněna ohlasem v zahraničních médiích. Celkový způsob informování o Balkánu napovídá, že jeho medializace je v českých podmínkách do jisté míry ozvěnou zpráv v zahraničních médiích.

ZÁVĚR

Ministerstvo zahraničních věcí v roce 2007 pokračovalo v balkánské agendě systematicky, v těsné návaznosti na léta 2005–2006, s podobným tematickým záběrem, nový ministr však vnesl do bilaterálních i multilaterálních vztahů, spojených s Balkánem, větší osobní aktivitu. Politickému profilování českých pozic a větší aktivitě na mezinárodní scéně však bránila pasivita vlády jako celku i parlamentu. Státní i nestátní aktéři české zahraniční politiky se v podstatě shodují v tom, že je žádoucí rozšíření EU o všechny balkánské země, většina se shoduje i na stejném rozšíření NATO. V otázce Kosova shoda nepanuje.

Česká republika nepracovala na principiálním posílení vztahů s těmi balkánskými zeměmi, u nichž z historických a jiných důvodů existuje k rozvíjení úzkých vztahů velký potenciál (zejména Srbsko, Bulharsko, Černá Hora). Přetrvává rozdíl mezi aktivitou MZV a spíše pasivním přístupem vlády jako celku i ostatních státních aktérů. Hlubší vhléd do problematiky Balkánu má pouze několik aktérů, většinou nestátních.

Vláda, premiér, ostatní ministerstva a prezident nebyli v roce 2007 zdaleka tak důležitým činitelem, ještě slabší byl příspěvek Senátu a Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR. Opoziční politici, parlamentní politické strany, jejich zahraničněpolitici experti či europoslanci nechávali balkánskou agendu většinou spíše stranou. V oblasti samosprávy se podobně jako v minulých letech výrazně angažoval zejména Jihomoravský kraj. Aktivnější než politická sféra byly některé nevládní organizace (nepočítaje realizátory rozvojové pomoci) jako Rada pro mezinárodní vztahy, Nadace VIA, Europeum, Občanský institut a další.

Systematickou aktivitu rozvíjel Czechtrade, nicméně efektivní model ekonomické diplomacie, jehož vybudování si vláda v roce 2007 vytkla jako jeden ze základních úkolů, ve vztazích s Balkánem stále plně nefungoval.

Celkově se dá říci, že balkánská agenda pokračovala v roce 2007 zavedeným tempem a intenzitou, jež nijak zvlášť české vztahy s balkánskými zeměmi neohrožovaly, ale ani neposilovaly. Uplynulý rok potvrdil, že Balkán pro českou zahraniční politiku představuje svým způsobem nadstandard, neboť v ČR stále nejsou dotvořeny mechanismy na zvládnání zahraniční politiky na vysoké úrovni: na stanovení pořadí priorit, na aktivní vystupování a na koordinaci zahraniční politiky mezi jednotlivými aktéry, jak ukázal například případ ústavní/reformní smlouvy EU. Vezmeme-li v úvahu poměrně omezený zahraničněpolitický rozhled velké části českých politiků, je otázka, zda má na to ČR vůbec dostatečnou kapacitu.

Pokud by vztahy ČR k regionu a jednotlivým balkánským zemím měly nabýt na intenzitě, je nezbytné větší angažování politiků v této věci. Politici musí svým veřejným působením vybízet k většímu zájmu podnikatele, nestátní subjekty, včetně orgánů samosprávy, a vzbudit větší pozornost médií. I bez jejich příkladu samozřejmě podnikatelé i další subjekty budou mít zájem, avšak celý proces tak bude pomalejší a hrozí, že vliv ČR na Balkáně bude časem překonán jinými zeměmi.

Ačkoli je balkánská agenda MZV, MPO, MO a MV poměrně dobře ustálená a účelná, přesto není stále na centrální úrovni zcela sladěna. K tomu je nepochybně potřeba politické vůle, která prozatím schází. Politická elita nepřikládá vztahům k Balkánu takový význam, aby k tomu mohlo dojít a aby mohl být lépe naplněn potenciál vztahů s regionem. Naplnění tohoto potenciálu není samoúčelné, nýbrž sloužící zájmům ČR a lepšímu prosazení jejího zahraničněpolitického vlivu.

Lze doporučit, aby se ČR pokusila lépe sladit svou balkánskou politiku s některými jinými státy. Nabízí se zejména Slovinsko (vzhledem ke kontaktům týkajícím se předsednictví EU), Slovensko (vzhledem k intenzivním vzájemným vztahům a slovenskému angažmá na Balkáně, často ideově souznicímu s českým), dále Maďarsko, Německo a Rakousko, vhodné je i zlepšení komunikace o řeckých zkušenostech s regionem. Vyžaduje to ovšem konkretizaci českých zájmů a cílů na Balkáně, což předpokládá debatu v celém demokratickém politickém spektru. Příprava na české předsednictví EU by se rozhodně měla stát impulzem pro takovou debatu. Při ní by mimo jiné mělo zaznít, zda chce ČR rozvíjet vyvážené vztahy se všemi státy regionu, nebo zda se hodlá zvláště zaměřit na některé konkrétní země.

Podle různých ukazatelů existují na Balkáně zejména tři perspektivně blízcí partneři. Je to Bulharsko z toho důvodu, že se Češi i Bulhaři očividně pokládají za kulturně blízké, dále Srbsko pro vzájemnou náklonnost politických elit i prosrbskou náklonnost rozšířenou v části české společnosti, a konečně Chorvatsko, které je značné části české veřejnosti známé a kulturně poměrně blízké. Šanci na úzké vztahy má ČR pravděpodobně rovněž v Černé Hoře. Zejména v Srbsku a v Bulharsku má ČR výhodnou politickou pozici, která je ovšem špatně využita. Lze doporučit, aby se česká zahraniční politika jako celek (tj. nejen činnost MZV) více soustředila na Bulharsko. Bulharsko je totiž spolu s Rumunskem a Řeckem součástí osy tří sousedících zemí, které se již počátkem devadesátých let 20. století rozhodly překonat historickou zátěž a rozvinout vzájemnou mnohostrannou spolupráci. Tyto země jsou si navíc v mnohém blízké i ve své zahraniční politice. Pěstování úzkých vztahů s Bulharskem by proto mohlo české zahraniční politice pootevřít i další dveře.

Co se týče Srbska, existuje kromě většího důrazu na vlastní Srbsko prostor pro zviditelnění ČR v otázce Kosova. Čeští politici se při návštěvách Kosova téměř výhradně soustředí na českou vojenskou jednotku umístěnou zde, a vlastní Kosovo jako by pro ně téměř neexistovalo. Vzhledem k tomu, že Češi jsou Srby tradičně vnímáni jako přátelé, a ČR má mezi kosovskými Albánci poměrně dobrý zvuk vzhledem k humanitární a rozvojové pomoci během války a poválečné pomoci, mohou čeští politici sloužit jako vítaný mediátor. Je namístě doporučit, aby byla do programů zahraničních cest do Srbska více zařazována Priština a enklávy kosovských Srbů (v první řadě Kosovska Mitrovica a Gračanica). Vzhledem k poměrně pozitivnímu vnímání Čechů by mohli být čeští politici vítaným mediátorem zejména pro stížnosti a postoje kosovských Srbů. Tohoto úkolu by se mohli zhostit především poslanci Parlamentu ČR.

V Chorvatsku existuje v souvislosti s přístupovými jednáními značný prostor pro předání transformačních zkušeností. Je výhodné přátelské vztahy s touto zemí rozvíjet a nespolehat automaticky na to, že vztahy vydrží přátelské vždy. Je třeba dopředu počítat s tím, že Chorvatsko může z historických důvodů jako člen EU úzce spolupracovat s Rakouskem, Maďarskem a Německem, což nemusí být pro ČR vždy výhodné. Chorvatsko bude mít podobně jako Slovinsko po svém vstupu do EU úzké vztahy s některými dalšími zeměmi, hlavně státy bývalé Jugoslávie, a dá se počítat i s tím, že tyto vztahy budou intenzivnější než vztahy ČR s dotýčnými zeměmi. Jde zejména o Bosnu a Hercegovinu a Černou Horu, ale možná i o Srbsko. Platí tedy totéž co v případě Bulharska: úzké vztahy s Chorvatskem mohou otevírat cestu i dál.

Rok 2007 byl ve znamení pokračující stabilizace v agendě jednotlivých resortů i mírného rozvíjení hospodářských a kulturních vztahů mezi ČR a balkánskými zeměmi, ale mírného ochabnutí politického zájmu. Pokud v roce 2008 nedojde k zaměření větší pozornosti na Balkán, bude ztracena vhodná příležitost spojená s českým předsednictvím EU. Pokud nedostatečná politická pozornost potrvá, hrozí, že vliv ČR v regionu bude ustupovat do pozadí. Nelze spoléhat na historické vzorce z doby první republiky, případně Rakouska-Uherska, do dění na Balkáně dnes vstupuje podstatně více aktérů a ani význam ČR není srovnatelný s významem někdejší ČSR. Oslabení vlivu ČR by mohlo vést k tomu, že Balkán zmizí ze seznamu priorit české zahraniční politiky. Znamenalo by to jak potenciální oslabení přístupu na balkánské trhy, tak – vzhledem k renomé, které má ČR, český národ a kultura na Balkáně všeobecně – i určitě ochuzení mezinárodního vlivu ČR.

Poznámky

¹ *Koncepce zahraniční politiky České republiky na léta 2003–2006*. On-line: (www.mzv.cz/wwwo/mzv/default.asp?id=17437&ido=218&idj=1&amb=1).

² Viz on-line: (www.mzv.cz/wwwo/mzv/default.asp?id=17437&ido=218&idj=1&amb=1).

³ Vondra, Alexandr: *Česká zahraniční politika: Tři principy, trojí směřování a tři témata*. Mezinárodní politika, 12/2006, s. 18.

- ⁴ Vondra, Alexandr, op. cit., s. 17–19.
- ⁵ Viz on-line: (www.vlada.cz/scripts/detail.php?id=20394).
- ⁶ Viz on-line: (www.vlada.cz/scripts/detail.php?id=20840).
- ⁷ Čerpáno především z informací zahraničních úřadů MZV ČR. On-line: (www.mzv.cz/www/mzv/encyklop.asp).
- ⁸ On-line: (www.mzv.cz/servis/Soubor.asp?ID=8461).
- ⁹ Čerpáno především z informací MZV ČR. On-line: rozvojová pomoc (www.mzv.cz/www/mzv/default.asp?id=329&idj=1&amb=1&ikony=True&trid=3&prsl=True&poc1=8) a transformační spolupráce (www.mzv.cz/www/mzv/default.asp?id=15700&idj=1&amb=1&ikony=True&trid=3&prsl=False&poc1).
- ¹⁰ Angola, Zambie, Vietnam, Mongolsko, Jemen, Moldavsko, Bosna a Hercegovina, Srbsko.
- ¹¹ Srbsko, Bosna a Hercegovina, Bělorusko, Kuba, Barma, Moldavsko, Ukrajina, Gruzie a Irák.
- ¹² Viz výroční zprávy MK ČR z let 2002–2006. On-line: (www.mkcr.cz/ministerstvo/vyrocní-zpravy/default.htm).
- ¹³ *Zpravodaj města Studénka*. Červen 2006, s. 8–9.
- ¹⁴ *Informační servis Obce architektů*. 4, únor 2007, s. 5.
- ¹⁵ Počty k 7. 6. 2007.
- ¹⁶ Z absolventů českých vysokých a středních škol se kromě jiných přihlásili zájemci i z Bulharska, Černé Hory, Makedonie a Srbska.
- ¹⁷ Viz on-line: (www.imigracecz.org/?lang=cz&article=media&mm=4083).
- ¹⁸ Z celkem sedmi nových úřadů otevřených od roku 2005 leží dva na Balkáně, dva v bývalém SSSR (Doněck, Kišiněv), dva v severní Americe (Chicago, Toronto) a jeden v Asii (Kábul).
- ¹⁹ Viz on-line: (aktualne.centrum.cz/zahranici/clanek.phtml?id=510349&tro5261_1_0).
- ²⁰ Viz on-line: (www.mzv.cz/www/mzv/default.asp?id=46109&ido=1&idj=1).
- ²¹ Viz on-line: (www.mzv.cz/www/mzv/default.asp?id=45195&ido=10544&idj=1).
- ²² ČT24, 10. 12. 2007.
- ²³ Viz *vybory/zav/zapisy/ZZ005.doc* na on-line: (www.psp.cz/sqw/text/text.sqw?C=1771&T=K-2006PSP5V&q=topol%e1nek%20alb%e1nie&lem=1&j=1&d1=1).
- ²⁴ Ze stenografického záznamu Topolánkova vystoupení na 15. schůzi Poslanecké sněmovny 7. 6. 2007. On-line: (www.psp.cz/eknih/2006ps/stenprot/015schuz/s015106.htm).
- ²⁵ Viz on-line: (www.vlada.cz/scripts/detail.php?id=23230).
- ²⁶ Viz on-line: (www.mzv.cz/servis/soubor.asp?id=26912).
- ²⁷ Viz on-line: (www.nrsr.sk/dk/Download.aspx?MasterID=164439).
- ²⁸ Viz on-line: (www.zeleni.cz/4847/clanek/v-otazce-kosova-je-nutny-jednotny-postoj-evropy/).
- ²⁹ Viz on-line: (eknih/2006ps/stenprot/024schuz/s024005.htm) na (www.psp.cz/eknih/2006ps/stenprot/024schuz/s024005.htm).
- ³⁰ Viz on-line: (www.bobosikova.cz/web/eu.nsf/001/2E83174C8B9E963DC12572C8003B8BBE?-OpenDocument).
- ³¹ Viz on-line: (www.hrad.cz/cms/cz/prezident_cr/klaus_projevy/4587.shtml).
- ³² Slova poslance Poslanecké sněmovny za ODS Davida Šeicha, předsedy OS Brno-venkov: *David Šeich: Kde ve světě se mají Češi angažovat?* Neviditelný pes, 28. 2. 2004, převzato z oficiálních stránek ODS. On-line: (www.ods.cz/media/clanek.php?ID=88).